

Sørum-Speilet

I dette nummeret:

Asbjørn Langeland:
Befolkningen i Sørum
for 200 år siden

Leif Antonsen:
Lindeberg vel – aktiv i
60 år (6)

Per Otto Asak: Notater
til gardshistorien for
Hønsi del 1

Kristian Lieungh:
Oppvekst på Melvold i
Frogner i
mellomkrigs-tida
Del 61:
Motorsykler

Tid for årsmøte igjen

Svein Sandnes:
Forprosjekt I Nordli
barnehage

Svein Sandnes:
Årringen - 10 år med
spennende lokalhistorie

<http://sorum.historielag.no>

Kjære medlem,
Velkommen til 2009 og til Kulturminneåret! Regjeringa legger opp til ei sterk statlig satsing. Det heter: ”Alle sektorene skal markere kulturminneåret, blant annet gjennom å vise resultatet av de sektorvise verneplanene under prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer.”

Vi i Blaker og Sørum historielag har i all beskjedenhet som vårt formål blant annet ”å arbeide for vern av bygdas kulturminner”. Formålet skal nås blant annet ”gjennom konkrete tiltak for synliggjøring av bygdas kulturminner, bevaring av truede kulturminner, restaurering av kulturminner og se til at eksisterende lokalhistoriske anlegg blir holdt i hevd”.

Det heter at Kulturminneåret 2009 skal ”aktualisere og bringe mangfoldet av kulturminnene fram i lyset, og synliggjøre at selve arbeidet med å ta vare på kulturminnene har en verdi i seg selv”. Ved å arrangere et kulturminneår ønsker regjeringa og de sentrale samarbeidspartnerne ”å stimulere til et tett og godt samarbeid mellom frivillige, offentlige og private organisasjoner”.

Det overordnede temaet for Kulturminnevernåret 2009 er *Dagliglivets kulturminner. Kulturimpulser på vandring* er en innfalsvinkel til dette temaet. Og *Dokumentasjon og formidling*, ikke minst ved bruk av digitale verktøy, vil være viktig. Totalt er det satt av ei ramme på 6 millioner til arbeidet innenfor frivillig sektor. Naturligvis bare ei dråpe i behovenes hav. Men likevel – en ekstra skilling kan gi store resultater når lønnskostnadene er lik null.

Et av temaene vil være *Industriminne i møte med vår tid*. Ti industrianlegg er valgt ut å representere temaet, blant dem Fetsund Lenser. Kunne kanskje dette være en anledning til å løfte blikket til tømmerfløtinga før 1860 og aktiviteten ved Bingen lenser?

Et annet nasjonalt satsingsområde er å lage *løyper mellom kulturminner* både lokalt og nasjonalt – både fysisk og digitalt. Rammeverket rundt prosjektet vil være et nettsted der løypebeskrivelser, som består av både kortfattet fakta-

informasjon og bilder
kartfestes til et digitalt
kart.

Alt dette faller
godt innenfor den
aktiviteten som drives i
historielaget. Året vil vise
om vi får et puff
framover.

Artikler nr. 1 – 2009
– 15. årgang

Befolkningen i Sørum for 200 år siden

Asbjørn Langeland har sett nærmere på de store folketellingene på 1800-tallet når det gjelder Sørum (Frogner og Sørum sogn). Det var hele fire slike: I 1801, 1865, 1875 og 1900. I denne første artikkelen trekker Asbjørn Langeland fram noen spesielle informasjonen vi kan trekke ut av folketellingen i 1801.

På nettstedet www.digitalarkivet.no har Riksarkivet offentliggjort et omfattende kildemateriale som kan fortelle oss en hel del om folk og levkår i tidligere tider. Blant det materialet som finnes der, er folketellingene fra 1801, 1865, 1875 og 1900.

Jeg har gått gjennom folketellinga fra 1801 for Sørum prestegjeld (Sørum og Frogner sogn) og forsøkt å se hva folketellinga kan fortelle om Sørums befolkning for drøye to hundre år siden.

Folketellinga har registrert 2054 personer som bosatt i Sørum i 1801. Prestegjeldet hadde 89 gårder, men en gård kunne bestå av flere bruk og husmannsplasser, jfr. våre dagers oppdeling i gårdsnummer og bruks-nummer. Alle personer som bodde på samme gård, er registrert på samme skjema ordnet etter den husstand de tilhørte. Hvis en gård hadde fire bruk og to husmannsplasser, besto den av seks husstander, og kanskje flere hvis det var familier som bodde som leietakere i andres hus. Slike leieboere kalles inderster. Man finner opplysninger om hvem som er hovedperson i hver husstand, og de enkelte husstands-medlemmer blir oppgitt med fullt navn, familietilhørighet, eventuelt yrke m.m. Tjenestefolk som ikke hadde egen husholdning, er registrert som husstands-medlemmer.

I 1801 var Norge fortsatt styrt fra København, og lokalforvaltningen ble styrt av embetsmenn utnevnt av den danske kongen. Begrepet kommune eksisterte ikke. Men kirkesognet med sognepresten som viktigste øvrighetsperson ivaretok enkelte samfunnsfunksjoner som mange år seinere

utviklet seg til å bli kommunale basisoppgaver.

Familieforhold

I folketellinga er det registrert 359 husstander med to eller flere personer. Det var 341 familier med både mann og kone, og i disse husstandene er alltid mannen oppført først og regnet som familiens overhode. I 18 husstander var familiens overhode enke eller enkemann, og i to tilfeller finner vi en ugift person som husstandens overhode, en kvinne og en mann.

Når en leser om forholdene på 17-1800-tallet i bygdebøker, kan en få inntrykk av at svært mange ekteskap ble tidlig oppløst på grunn av dødsfall, og at det var normalt at den gjenlevende ektefelle giftet seg igjen. Dette blir delvis bekreftet i folketellinga, men de aller fleste var likevel gift for første gang. Av de personene som levde i Sørum i 1801, var 599 gift for første gang, 73 var gift for annen gang, 9 var gift for tredje gang, og en var gift fire ganger.

Dødsfall og omgifte kunne noen ganger føre til merkelige familiesituasjoner som sikkert ikke var uten problemer for de involverte. Her følger et par eksempler:

På Hekseberg bodde ekteparet Hans og Maria med sin husstand. Hans var 28 år og gift for første gang. Maria var 33 år og gift for annen gang. De hadde ett felles barn. I tillegg er tre barn oppført som "hennes forrige mands børn". Til husstanden hørte også Dorte Augustinusdatter, som var enke og 59 år gammel. For Dorte er det anført "en moder av hennes mands første kone". Maria hadde altså giftet seg med en enkemann som hadde tre barn. Han har dødd nokså snart etter at de giftet seg, og Maria giftet seg på nytt med Hans som var ungkar. I det nye ekteskapet fikk Hans og Maria ansvaret for tre barn som hadde mistet begge sine foreldre, samt en enke som var disse tre barnas bestemor og hadde vært svigermor til Marias avdøde mann.

Sognepresten i Sørum på denne tida var Fridr. Gruner Mandall. Han bodde ikke i prestegården, men på Presterud. Sogneprest

Mandall var gift for annen gang. Han var 74 år, mens hans kone Maren Antonette Bergh var 31 år og gift for første gang. De hadde en datter, Karen som var 9 år gammel.

Mange husstander var store, særlig der det var mange tjenestefolk.

Hos sogneprest Mandall besto husstanden av presten med kone og datter, en "huusjomfrue" og 10 tjenestefolk i alderen 13 - 73 år.

På Refsum var Hans Jensen husfar. Hans var 48 år og enkemann. Han hadde 8 hjemmeboende barn i alderen 4 - 21 år og 5 tjenestefolk. Dessuten hørte "husbondens fader" som var 78 år og enkemann, med til husstanden.

På Val var husbonden Tarvard Hejerdahl 56 år og enkemann. Han hadde 4 hjemmeboende barn i alderen 8 - 22 år. Videre besto husstanden av 10 tjenestefolk mellom 8 og 23 år samt en "logerende" maler. (I Sørums bygdebok blir han kalt Thorvald Heyerdahl, og det står der at fornavnet også ble skrevet Tarvald).

Også på Arteid var det stor husholdning. Mann på 36 år, kone på 23, 2 barn og 10 tjenestefolk i alderen 13 - 38 år

Tre store gårder med store husholdninger ble bestyrt av kvinner: Søndre Sørums, Østre Fløgstad og Øvre Vilberg

På Søndre Sørums var husstanden både stor og uvanlig. Familien besto av 6 kvinner i alderen 84 - 35 år. Den eldste var Else Marie Kjelsen. Hun var altså 84 år, enke og gaardbruger. Tre av hennes døtre bodde på gården, to ugifte og en enke. Videre hørte to ugifte barnebarn på 37 og 35 år med til husstanden. I tillegg til disse 6 kvinnene hadde gården 11 tjenestefolk i alderen 11 - 50 år, og dessuten er en gutt på 12 år oppført som lægdslem.

Den største husstanden i prestegjeldet fant en på Øvre Vilberg. Også der var det en kvinne som styrte. Fogedenke Margareta Vangensten (61 år) er gårdens hovedperson. Det står at hun lever af jordbrug og pensjon. Hun hadde en hjemmeboende ugift sønn, Jens på 34 år. Datteren Giertrud Holby som var 41 år og enke, et barnebarn, mannens ugifte søster på

64 år og en "syjomfrue" bodde også i huset. Videre er det oppført 10 lærlinger - jenter i alderen 11 - 23 år. De fleste var 12 - 14 år. I tillegg hadde gården 10 tjenestefolk. Altså en samlet husholdning på 26 personer. I Conradine Dunkers erindringsbok *I gamle dage* er fru Vangenstens virksomhet kalt *Pensionskole*, og det går fram av hennes beretning at det var jenter fra det øverste sosiale lag i Kristiania som kom til skolen på Vilberg.

Den tredje kvinnelige gårdbrukeren jeg vil nevne, er Augusta Chritiana Barnholt. Hun bodde på Fløgstad, var 56 år og ugift, og det er anført at hun bruker gaard. Augusta hadde 7 tjenestefolk og en "logerende". Den losjerende var "Ritmester ved dragunerne" Hans Sigismund Heiss, 40 år.

På alle de gårdene jeg her har nevnt, var det et betydelig antall tjenestefolk. Men disse var ikke de eneste arbeidstakerne. I tillegg til tjenestefolkene var det husmenn både med og uten jord knyttet til de større gårdene, og det fantes også en del folk som er benevnt dagarbeidere eller daglejere, og disse hørte ikke med til husstanden.

Sosiale forhold

Folketellinga gir innsikt i en tid lenge før trygder og sosial omsorg i offentlig regi ble innført. Men også på denne tida fantes det en form for offentlig understøttelse og andre ordninger for dem som led nød. I alt 92 personer er oppført i denne kategorien. For 48 personer blir det anført at de "forsynes af fattigkassen". 18 blir omtalt som almisselemmer, og 14 var lægdslemmer. 9 hadde føderåd, og 3 hadde "pensjon". Det er også en person som blir oppført som *jordløs husmand og betler*. Slik jeg forstår dette, så fikk de som ble forsørget av fattigkassen, en form for offentlig støtte. Fattigkassen var sognets hjelpeinstans. Lægdslemmer var personer som et antall gårder i fellesskap hadde påtatt seg å gi hus og livsopphold, og legdslemmene flyttet mellom de gårdene som hadde påtatt seg å forsørge dem. Almisselemmer var avhengig av tilfeldige gaver. Det var få som hadde formelt

føderåd, men i tillegg til disse finner en mange eldre mennesker som husstandsmedlemmer både på gårdsbruk og husmannsplasser.

Når en leser det som er anført om de forskjellige personene i listene, får en et glimt inn i mange harde skjebner. Her er noen eksempler:

På Størsrud bodde Gunhild Hansdatter med tre barn på 10, 9 og 4 år. Hun var 42 år gammel og enke, og familien er betegnet som almisselemmer.

På Sørums prestegård finner en Sophia Amalia. Hun var *enke af vagtmester Smedsrud*, og hun var lægdslem (vagtimester var en militær grad).

Blant tjenestefolkene i prestegården finner en den 53 år gamle Syver Pedersen. Om ham står det at han "fødes af godhed". Lars Pedersen og hustru Maren Pedersdatter var begge 52 år. De hadde sønnen Peder på 10 år. Familien var inderster og levde av almisser.

Samfunnet hadde selvsagt folk som var funksjonshemmede eller led av alvorlig sykdom den gangen også. Men listene nevner forholdsvis få slike tilfeller. Vi finner imidlertid en blind, en døv og stum, en født stum, en vanskabning, en vanfør, to krøplinger og en som er *fra forstanden*.

Arbeid og næring

For de fleste av dem som var familieforsørgere er det oppgitt et eller flere yrker. Tjenestefolk og husstandsmedlemmer er imidlertid ikke oppført med yrke bortsett fra noen soldater.

Prestegjeldet hadde 125 gårdbrukere. De fleste er oppført som *bonde og gaardbruger*. Men det fantes også gårdbrukere med andre tilleggsbetegnelser enn bonde, f.eks. dragon og gårdbruker, landværn og gårdbruker, gjestgiver og gårdbruker, lensmann og gårdbruker.

Den største gruppen var husmennene. Bygda hadde 163 husmenn med jord, og dessuten et betydelig antall husmenn uten jord. Husmann med jord ble ofte kombinert med et håndverk eller en militær funksjon, men det fantes også mange

husmenn med jord som ikke hadde noe tilleggssyrke. Kombinasjoner en finner hos husmenn med jord er landværn, dragon, smed, skoleholder, skredder, skomaker m.fl.

Husmann uten jord blir ofte kombinert med håndverksyrker, men en god del av dem blir også kalt dagarbeider eller daglejer. Mange av disse var enker. I alt er 42 personer oppført som dagarbeidere.

I tillegg til bonde, husmann og dagarbeider er følgende yrker representert: Skomaker (13), skredder (11), en av dem er skredderdreng, smed (7), tømmermann/snekker (6), gjestgiver (3), skoleholder (3), hjulmaker (2), gyrtler (2) (er vel gjørtler d.v.s. metallstøper), jæger (2), videre en av hver av følgende: garver, maler, teglbrænder, murmester, skysskaffer, degn, sogneprest, kapellan, lensmann, lensmannsdreng, sledemaker, og teglformer.

Militærvæsen.

129 menn hadde tilknytning til militærvæsenet, og de aller fleste kombinerte militærensengasjementet med andre yrker. 48 personer har fått benevnelsen soldat. Av disse var 31 *national soldat* og 17 *gevorben soldat* (gevorben betyr vervet). Ellers hadde bygda 37 dragoner og 7 reservedragoner, 35 landværnere, 1 corporal og 1 vagtmester. Som nevnt, har folketellinga også med en rittmester. Han er oppført som losjerende og bodde antakelig ikke fast i Sørums. Blant dem som var landværn, var husmennene i flertall, mens det var flest gårdbrukere som var dragoner. Soldatene kom fra alle samfunnsgrupper.

For dem som er interessert i flere detaljer, vil jeg anbefale nettstedet www.digitalarkivet.no Bruk gjerne bygdebøkene samtidig som dere søker informasjon på Internett.

Asbjørn Langeland

Dersom dette lille innblikket i situasjonen i Sørums slik en har registrert den gjennom folketellinga i 1801 har gitt deg mersmak, kan vi love deg nye blikk inn i situasjonen slik den så ut i 1865, 1875 og 1900 i seinere numre av SørumsSpeilet.

Red.

Lindeberg vel – aktiv i 60 år (6)

Da Lindeberg Vel i 1996 markerte sitt 50-års-jubileum, ble det nedsatt en komité for å finne ut mest mulig om stedets liv og historie. Leif Antonsen har arbeidet videre med dette materialet, og i 2007 kom heftet "Lindeberg Vel – for ditt nærmiljø!" ut. Med forfatterens og Lindeberg Vels tillatelse gjengir vi i Sørumspeilet det meste av innholdet i heftet gjennom seks artikler.

Dugnad og egeninnsats

Som nevnt i slutten av kapitlet om Vellets virke, har det i årenes løp vært nødvendig med frivillig innsats i form av dugnad fra Vellets medlemmer. Forskjellig type egeninnsats er også utført for å skaffe penger til en slunken velkasse.

En viktig grunn til at Vellet ble stiftet i sin tid, var behovet for et press-middel overfor kommunen, samt å kunne organisere dugnadsinnsats for å få løst presserende oppgaver i nærmiljøet. Et viktig punkt i de opprinnelige "lovene" var derfor styrets rett til å innkalle til pliktarbeid.

I den første etterkrigstiden dreide dette seg mest om snøbrøyting om vinteren, og vedlikehold av veier høst og vår. Kommunen bidro etter hvert med noe tilskudd, men viste den første tiden liten interesse for veiene i området. Arbeidet måtte oppsitterne selv utføre, og det var ikke småtterier det dreide seg om. Det gjaldt blant annet vedlikehold av hele den gamle Lindebergveien fra Trondheimsveien til Lindeberg stasjon og videre til Ulverud.

Veltomta

Lindeberg Vel har i mange år eid en tomt. Her skulle det ha stått et velhus, men tiden har gått, og velhuset kom aldri.

Sosial aktivitet var åpenbart en viktig del av Vellets virksomhet den første tiden. I første omgang var tomta derfor tenkt som en festplass, mens den på sikt skulle være begynnelsen til et velhus.

Ervervelsen skjedde i 1952 etter at en nedsatt komité hadde forhandlet fram en avtale med grunneier Kristoffersen Mo. Arealet på tomta var 2284 m², og kjøpe-

summen ble avtalt til kr. 4.567,50. Dette ble betalt kontant med kr. 3.567,50, samt med en pantobligasjon pålydende kr. 1.000,- til 5% rente. Kjøpet ble delvis finansiert ved låneopptak blant Vellets medlemmer. Det ble utstedt lånebevis på kr. 50,- pr. stk. Disse skulle så innløses ved loddtrekning etter hvert som Vellets økonomi tillot dette. Lånet skulle godtgjøres med 2% rente.

Tomta ble ryddet, og det ble snekret benker og dansegulv, og i de påfølgende år ble det blant annet arrangert St. Hansfester på tomta. Hver sommer ble det også holdt dugnad i form av ryddingsarbeid og vedlikehold.

Byggeplanene gikk det derimot dårlig med. I årsberetningen for 1955 kan vi lese følgende: "Byggekomitéen ligger i hi, og har ikke latt høre fra seg. Planlegging angående det påtenkte huset og omkostningsoverslag kunne det jo vært interessant å ha sett litt på. Kanskje det ville ha stimulert interessen for å skaffe penger til første byggeetappe."

Høsten 1955 foregikk "Øvelse Vorma" på Romerike. I den anledning hadde Hærens Forsyningsavdeling leid veltomta. Etter øvelsen ble det påvist diverse skader. Etter en spesifisert oppstilling ble det krevd erstatning for til sammen kr. 1.925,-. Forsvaret viste imidlertid sin smålighet ved å avspise Vellet med et ubetydelig beløp, noe som avstedkom stor irritasjon i styret.

I 1956 mottok Vellet et brev fra Sørums bygningsråd vedrørende forslag til reguleringsplan for området vest for Lindeberg stasjon. Planen var utarbeidet i samsvar med NSB, som ønsket et større område til utvidelse av stasjonen, noe som ville innebære en kraftig beskjæring av veltomta. Dette ble oppfattet som et forsøk på beslagleggelse av Vellets eiendom, noe som i så fall ville bli møtt med krav om erstatning fra Vellets side. For øvrig var det lite styret kunne gjøre med denne saken.

Så foreligger det ingen dokumentasjon om veltomta og eventuelle byggeplaner før i 1963. 11. september skulle tomtespørsmålet tas opp på nytt, og daværende ordfører Josef Amundsen var

innbudt. Men det møtte kun to av styrets medlemmer. Det kom derfor ingenting ut av dette møtet. Etter dette ser det ut til at dette ble innledningen til en lang dødperiode i Vellets historie.

Virksomheten ble først tatt opp igjen i januar 1967 da Harry Frantzen, som hadde sittet som formann siden 1963, innkalte til ekstraordinær generalforsamling. Formålet var Vellets nydannelse. Det ble flertall for å fortsette virksomheten, og det ble valgt nytt styre.

Det ble jevnlig feiret St.Hans på veltomta, og byggeplaner ble fra tid til annen diskutert i styret, uten noe konkret resultat. Det synes heller ikke å være noen fremdrift i reguleringsplanene.

Etter valget i 1970 foretok det nye styret kontroll av veltomtas grenser, og sjekket disse mot tomtas papirer. Det viste seg da at tomtegrensene ikke stemte med de opprinnelige mål som fremgikk av skjøtet. Dette ble tatt opp med kommunen, og forklaringen var at da Farexveien ble bygget, ble det kuttet noe av den nordvestre delen av tomta – tilsvarende et areal på ca. 10m². Dette førte til diskusjoner med kommunen om ny oppmåling og krav om erstatning for tapt areal.

Etter hvert innså styret at det ikke lenger hadde noen hensikt å ”tviholde” på tomta i sin nåværende form, da den for lengst var halvveis regulert bort på papiret. Det viktigste nå var å få til et makeskifte med kommunen.

I 1973 ble det ”blåst liv” i reguleringsplanene igjen. Området vest for Farexveien ble foreslått omregulert fra parkeringsformål til industriformål. I tillegg til reguleringsplanen fra 1956 – hvor NSB ønsket å beslaglegge bortimot halve veltomta til utvidelse av stasjonsområdet, ønsket kommunen nå resten til parkeringsformål. Dette ble selvsagt tatt ille opp, og det sittende styret presset kommunen for å få til et makeskifte.

Så var det stilt om denne saken inntil 1975. Da ønsket årsmøtet å framprovosere en avgjørelse om tomtas fremtid. Det ble besluttet å høyne standarden på tomta, slik

at den skulle bli mer innbydende både til St.Hansfester og eventuelt andre aktiviteter. Det ble innhentet anbud fra brødrene Kontorp på planering. Tilsåing skulle besørges på dugnad.

NSBs planer om utvidelse av stasjonen vestover, synes fortsatt å ”ligge på is”. Befolkningstilveksten på Lindeberg skulle heller ikke tilsi noe stort behov for utvidelse av parkeringsplassen ved stasjonen. Det ble derfor forlangt klar beskjed fra kommunen om tomta kunne bebygges. I motsatt fall ville Vellet fortsatt opprettholde krav om makeskifte.

Tiden gikk, og reguleringsplanene forble på papiret, men underveis dukket det opp planer om en ny vei til stasjonen – med østlig grense mot det område som NSB hadde båndlagt. Denne veien ville skjære tvers over veltomta, og dele denne i to. Dette bidro til at Vellet presset ytterligere på for å få til et makeskifte.

Endelig i 1981 kom det konkrete signaler fra kommunen. Vi siterer fra reguleringssjefens innstilling 4. februar 1981: ”NSB har i brev av 22.12.1980 varslet anlegg av frilastespor som berører den østre del av tomta. Dette antas da samtidig å føre til at det blir nødvendig å omlegge Stasjonsveien, fortrinnsvis som angitt på reguleringsplanen. Reguleringssjefen kan således vanskelig se at tomta kan bebygges.

I samråd med NSB har reguleringsvesenet kommet til at det vil være forsvarlig å redusere parkeringsarealet med ca. 2 da. Det skulle dermed være teoretisk mulig å regulere inn en tomt til Velforeningens formål, for eksempel på den sydlige/sydvestlige delen av parkeringsarealet.”

Konklusjonen ble at teknisk sjef kunne anbefale flytting av tomta til hjørnet av regulert Stasjonsvei og Farexveien ved makeskifte. Saken ble enstemmig vedtatt av formannskapet og løsningen ble godtatt av Vellet. Omsider ble det ordnet med nytt skjøte med gårdsnr. 92 og bruksnr. 5.

Etter at det var foretatt makeskifte med Sørums kommune, og tomta var flyttet til hjørnet av den innregulerte nye Stasjonsveien og Farexveien, ble det snekret nytt

dansegolv på den nye delen av tomta. Denne ble innviet St.Hansaften 1981, med stor festivitas. Begivenheten ble referert i "Indre Akershus" med tekst og bilde.

Veilys

En annen stor dugnadssak på Lindeberg var oppsetting av veilys på det nye byggefeltet på vestsiden av jernbanen. Det var ingen støtte å få fra kommunen. Det ble derfor på ekstraordinær generalforsamling i 1970 vedtatt å bygge anlegget ved hjelp av egeninnsats og selvfinansiering.

For å skaffe penger ble det blant annet arrangert lotteri, hvor gevinsten var to halve griser. I tillegg ble samtlige aktuelle husstander forpliktet til å betale en egenandel på kr. 200,-. Anlegget ble kalkulert av E-verket til kr. 35.000,-, men ved effektiv dugnadsinnsats mente styret at prisen kunne reduseres til kr. 25.000,-.

Det ble søkt om bistand til stolpereising, men det var ingen hjelp å få fra kommunen. Oppsitterne måtte selv grave hull, og reise stolper før E-verket kunne strekke ledninger. Etter en imponerende innsats ble anlegget ferdig på rekordtid, men prisen ble høyere enn beregnet. Penger måtte lånes for å dekke restgjeld, og Vellets økonomi var knekt i lang tid framover.

Lekeplassen

I 1969 ble det anlagt lekeplass innenfor det nye boligfeltet. Forslag til utforming av lekeplassen ble utarbeidet av Fylkesgartneren i Akershus. Kommunen sto for grunnarbeid og planering, mens det øvrige arbeidet med beplantning og montering av lekeapparater blir utført på dugnad av Vellets medlemmer.

Det tilstøtende området ble gruset opp til ballslette for større barn. Denne sletta ble også brukt som skøytebane om vinteren. Sletta ble islagt på dugnad, men det var restriksjoner på vannforbruket, og vann til sprøyting måtte hentes i Skedsmo.

Opprinnelig måtte Vellet bekoste både vannkjøring og snøbrøyting på plassen, men fikk senere kommunalt tilskudd til dette.

Det området som i 1968 ble utpekt som friområde for Lindeberg, ble ansett som godt egnet til vinteraktiviteter. Friarealskomité ble nedsatt, og i 1971 forelå detaljerte planer for utnyttelse av området, hvorav hoppbakke og slalombakke ble gitt første prioritet. Planene trakk imidlertid ut i langdrag på grunn av vanskeligheter i forbindelse med reguleringsplaner etc., men også på grunn av Vellets dårlige økonomi.

Det ble imidlertid bedre orden på dette etter at en felleskomité bestående av Frogner Idrettslag og Lindeberg Vel ble opprettet.

Ved hjelp av dugnadsinnsats, tilskudd fra veikassa, samt bidrag fra Sørums kommune, ble det skaffet høyst tiltrengt kapital, og omsider ble skianleggene ferdig. Dette omfattet også forlengelsen av lysløypa mellom Frogner og Lindeberg.

Opprensningen rundt Jeksla

I september 1981 jobbet en gjeng på 5-6 mann fra Vellet med å renske opp i området ved Jeksla. Det var leid inn gravemaskin for å rette ut bekkeløpet, og for å drenere vekk stillestående kloakkinfisert vann. Til dette ga kommunen tilskudd på kr. 5.000,- for drift av maskinen, og Akershus fylke bevilget kr. 10.000,- til det øvrige arbeidet. Karene sørget også for å legge bjelker over Jeksla i 70 meters lengde som underlag for bru for skibakkene.

For øvrig ble det ved flere anledninger holdt utlodninger til inntekt for Vellet. Et eksempel er fra 1982, hvor det ble holdt kakelotteri i det gamle KB-senteret på Kløfta.

Sosialt samvær

For å styrke samholdet i lokalsamfunnet har velforeninger også til oppgave å arrangere fester og sammenkomster. En må vel konstatere at dette, i de senere år, ikke har vært Vellets sterke side. Som unnskyldning må det kunne anføres at det i årenes løp har vært nok av oppgaver som er blitt prioritert på bekostning av selskapelighet. Dette har gitt seg utslag i at Vellet i de senere år heller ikke har hatt fast festkomité.

Da var det nok mer ”fart i sakene” i tidligere tider, da fester og sosialt samvær syntes å bli tillagt større betydning enn i dag. Det ble arrangert medlemsfester, St.Hans-fester og juletilstelninger for barn. Medlemsfestene ble holdt i lokalene til AS Armatur (senere Farex), i gamlebygningen på Vilbergholtet og senere på Frogner meieri, St.Hansfester ble i mange år arrangert på Veltomta.

27. oktober 1956 feiret Lindeberg Vel 10 års jubileum med en fest i meierisalen på Frogner. Menyen besto av pølser, potetstappe, kaffe og kaker. Prisen var kr. 8,- pr. person. Samme år fremgår det at festkomitéen fikk stor anerkjennelse for flere vellykkede arrangementer og sammenkomster.

Festkomitéene hadde nok også sine problemer, da det rapporteres om fester hvor det forekom ”ufin opptreden”, og hvor inntrengere skapte uorden og forøvet hærverk.

Etter at skianleggene sto ferdig, ble det årvisst arrangert skirenn i ”Furunåla” for barn og ungdom. Dette dabbet dessverre etter hvert av i takt med synkende oppslutning, snømangel og manglende vedlikehold av anleggene.

I de senere år er det sporadisk blitt avholdt St.Hans-arrangementer og juletilstelninger i fellesskap med Frogner Vel. Oppslutningen fra Lindeberg har imidlertid vært så som så.

12. april 1997 ble det i forbindelse med årsmøtet arrangert 50-års jubileumsfest på Frogner Grendehus. Festen var meget vellykket, med hele 115 registrerte gjester – deriblant også daværende ordfører Ivar Egeberg.

Vellets økonomi

Økonomien i Vellet har variert mye i årenes løp. Hovedinntekten har vært medlemskontingenten. Den som har betalt sin årlige kontingent er registrert som medlem.

Medlemskapet ble opprinnelig meget seriøst registrert med egen medlemsbok og merker til innklebing for betalt kontingent.

Medlemskontingenten alene har selvsagt ikke vært tilstrekkelig til å løse de mange oppgaver som Vellet har stått overfor i årenes løp. Det har derfor vært nødvendig med tilskudd både fra offentlige og private institusjoner – ved siden av innkreving av egenandeler og ved utlodninger. Det er også lagt ned betydelig kapital i form av dugnadsinnsats i årenes løp.

Det har til sine tider blitt utvist stor kreativitet for å skaffe penger til en slunken velkasse. Noe av det mer originale var da det etter forslag fra en av Vellets medlemmer, ble søkt om tillatelse til Bingospill. Politimesteren på Romerike gav tillatelse til hele 230 spilledager i tidsrommet 25/7 til 25/10 i 1982 på Folkets hus i Lillestrøm. Dette sies å ha vært meget vellykket, og utgjorde således et viktig bidrag til Vellets økonomi.

Andre dugnadsinnsatser

Vellets medlemmer har også bidratt med frivillig innsats på andre områder. I 1973 arrangerte Lindeberg Vel en tur for pasientene ved Mohagen sykehjem. Turen gikk rundt Hurdalssjøen – med en lengre pause med kaffe og kaker ved Tisjøen. Turen skal ha vært meget vellykket, og Vellet ble behørig takket – med egen notis i Akershus Arbeiderblad av daværende bestyrer Hans Skarphol.

En annen form for frivillig innsats var den gang det var kino i Meierisalen på Frogner. Da stilte velforeningene på Frogner og Lindeberg vakter til forestillingene.

Dugnadsånden er nok ikke lenger hva den var. Behovet er vel heller ikke det samme som tidligere, da Vellets økonomi i de senere år har vært god. Fortsatt arrangeres det imidlertid våropprydding langs veikantene. De flinkeste deltagere er barna, men så blir det også lokket med brus til dem som deltar.

Leif Antonsen

Og med det er vår presentasjon av historien til Lindeberg Vel avsluttet. Red.

Notater til gardshistorien for Hønsi, del 1

Våren 2010 kommer det fjerde bindet av Sørum bygdebok som blant annet omfatter Lundermoen og området vestover. Forrige gang det var planer om å utgi bygdebok for Sørum, samlet Per Otto Asak inn materiale til gardshistoriene i dette området, og som en forberedelse trykker vi i de neste numrene av SørumSpeilet flere av disse. Vi begynner med notater til gardshistorien for Hønsi. Asaks notater bygger videre på Holmsens notater fra middelalderen, som vi har trykket tidligere i SørumSpeilet.

Hønsi hadde normal visøresats i 1577, og var sikkert én fullgård i gammelnorsk tid liksom da. På Hønsi må det nemlig ha bodd storfolk, for det er flere steder i Rødeboka nevnt at Gudrun på Hønsi gav store jordegodsgaver til kirken (jfr. Vilberg). I 1444 er det også nevnt en Gudrun på gården. Hun blir titulert ”hustru”, så hun eller mannen hennes må ha vært av adel. Det er derfor all grunn til å tro at gården var udelt. Den gamle skylda er ukjent, men i nyere tid hadde Hønsi skyld på 2 skpd tunge 3 bpd smør, det vil si omregnet 3 skpd tunge. (Se også Lunder.)

Eierforhold

I 1399 tilskiftet Gudrun Gulledotter seg 2 markebol i Hønsi fra sin (halv)bror Alf Karlson mot 10 øyresbol i Fløgstad i Frogner og 6 øyresbol i en gård i Nes. De to markebolene må ha vært en enkelt arvepart, og enten nå hele gården har vært på 4 eller 6 markebol, så er det klart at det alt sammen må ha tilhørt brukerætten. Slik var det i nyere tid også. I 1616 er Even Yssi ført opp som bygselherre, og i bondejordeboka fra 1615 ser vi at han eide tredjeparten av garden, mens hans stebarn hadde en annen tredjepart. Det vil si at hans forgjenger i ekteskapet må ha vært hovedarving til Hønsi og etter de gamle arveregler fått dobbelt så mye som en søster. Søsterloden finner vi ikke igjen i jordeboka fra 1615, idet brukeren Rasmus Hønsi bare hadde 4 lpd tunge i garden – resten var kanskje pantsatt. Derimot er brukeren i 1647, Gudmund, eier av hele skylda. (Se ellers Hønsislekta.)

Eldste kjente ledd på Hønsi

De første opplysninger om denne slekta kommer i 1399 i en sak mellom Gudrun Gullesdatter og hennes halvbror Alf Karlson. Halvbroren Alf Karlson må være eldre enn Gudrun. Han har alt fått voksne barn. Gudrun Gullesdatter var sikkert datteren til Gulle Jonson av Holteætta i Nes. I 1399 var Gudrun enke etter Haftor Eysteinson. De hadde ingen livsarvinger, men hadde hatt ei datter, Ragndid, som var død før 1394.

I 1399 var Gudrun attgift med Olav Andreson (trolig av Hvamsætta i Nes). De så heller ikke ut til å ha livsarvinger i 1444. Da finner det sted et arveoppgjør etter Gudruns nevøer. En av dem var Olov Toraltdatter. De andre var Asta og Ambjørg Kjetilsdøtre. Sjøl om Kjetils-døtrene var barn av Gudruns helsøster, hadde Gudrun sagt at de var arveløse fordi de var ”horkyllinger”, det vil si uekte fødte barn. Olov Toraltdatter var sikkert datter til Torald Karlson (se 3b under Frogner gamle slekter, Ullensaker og Johan Garders artikkel om mulige etterkommere etter Sudreimsætta i Sørum i RÆ bd. 2).

Det er Alf Karlson som ser ut til å føre slekten videre på Hønsi. Han tilhørte odelsslekta fra Nedre Frogner i Ullensaker. Alf eide også part i Fløgstad i Frogner og Folmo i Nes. Alfs sønn Kal Alfson vet vi lite om, men han bodde i 1443 trolig på Hønsi. (Se Garder RÆ bd. 2, side 131.) Det 5te og 6te leddet er ukjent, men på begynnelsen av 1500-tallet bodde det en Tarald Guttormsen på Hønsi (nevnt 1514/18 og 1528).

Tarald Guttormsen (7a) var kanskje bror til Karl Guttormsen, som på midten av 1500-tallet var lagrettemann i Fet og Aurskog. Karl Guttormsens (7b) hjemsted er hittil ukjent, men Karl er et relativt sjeldent navn, og flere i den gamle Hønsislekta brukte dette navnet.

På Hønsi ble Tarald trolig etterfulgt av Erik (nevnt 1557). Erik (Taraldsen?) er kanskje Taralds sønn eller svigersønn. Erik eier det meste av Hønsi og sikkert nok

Stokker i Ullensaker, som alle hans arvinger har parter i.

I 1591 er Rasmus bruker av Hønsi. Han skriver R.T. i sitt segl, og kan derfor også være en yngre sønn av Tarald. Han eier også en liten part i Hønsi, kanskje en arvepart fra et tidligere skifte. Eriks sønn Ole Eriksen på Yssi eier det meste i Hønsi, og hans slekt skal følges under Hønsis videre slektshistorie.

I. Slekta etter Ole Eriksen

Omkring 1550 het bonden på Hønsi Erik. Han er nevnt i lensregnskapene i 1557 og 1560. Han eide trolig hele garden Hønsen aleine.

I moderne tid skyldte Hønsi 2 skpd. tunge og 3 bismerpund smør (alt omregnet til ca. 3 skpd. tunge). Erik Hønsi må ha etterlatt en sønn og ei datter. På begynnelsen av 1600-tallet hadde Hønsi følgende eiere i følge Tingboka fra 1696:

1. Ole Eriksen (Yssi?) med 1 skpd. 8 lispd. 3 bismerpund og 4 merker smør i Hønsi (1 bismerpund = 24 merker).
2. Gunder Lokshaug i Aurskog med 12 lispd. og 20 merker smør i Hønsi. Dette er litt under halvparten av Oles arv, men vi kan vel gå ut fra at Gunder var gift med ei datter til Erik Hønsi. Gunder eide også 10 lispd. i Stokker og et halvt pund i sin gard.

Odelsjordeboka fra 1615 forteller oss enda mer: Bonden på Hønsi het Rasmus, og han eide 4 lispd. i Hønsi og 1 bismerpund i en gard som het "Kroksrud". Rasmus var ikke bror eller sønn til Ole Eriksen. Rasmus hadde en "T" i seglet fra 1591 og 1610 (se figuren RHÅ XII, s. 276). Faren til Rasmus har et navn som begynner på T.

Ole Eriksen var død før 1615 og hans enke ble attgift med Even Yssi. Enka var død i 1649.

I 1615 står det følgende om garden Yssi i Sørum: Even eier i Nor 1 bismerpund, i Hønsi 12 lispd., i sin gard (Yssi?, men det menes nok Lier i Aurskog, som Even

Avtegnnet bumerke for "Rasmus Hønsenn, laugrettismand". Fra hylldninger May 21, 1610, Sørum sogenn wdj Nedre Romerrigis fuogderie. (Norsk kjeldeskrift institutt)

*Buemerket til Ole Hønsen 1654.
NB! Odelsrunen går igjen i begge buemerkene!*

kommer fra), 22 merker smør og i Stokker 11 lispd. tunge. Drengen Erik Olsen og hans søstre eier like mye som Even. Det står oppført det samme, med unntak av at 22 merker i Yssi er byttet ut med 21 merker i Hønsi.

I odelsjordeboka fra 1624 får vi nye opplysninger om Ole Eriksens barn:

1. Brukeren på Hønsi heter Gudmund, gift med Ole Eriksens eldste datter Ingeborg. Gudmund eier 12 lispd. i Stokker..
2. Oles sønn Erik var myndig og eide 17 lispd. i Hønsi.
3. Oles andre datter, Siri, gift med Hans Bæregg (Berg?), og han eide 8 lispd. i Hønsi.

4. Oles tredje datter, Karen, er myndig, og eier 7 lispd. i Stokker.

Til sammen eier barna i 1624 24 lispd. tunge i Hønsi og 2 skpd tunge i Stokker, samt en større part av Lier i Aurskog.

I 1624 får vi også opplysninger om Ole Eriksens søsters arvinger. Gunnar Lokshaug var trolig død, og hans parter i ”Hønsengodset” ble arvet av følgende bønder i Aurskog:

1. Frans Gunhildrud, eier av 11 lispd. i Hønsi og 10(?) merker smør i samme gard. Han eier også Gunhildrud og noe i Borstad i Aurskog.
2. Oluf Haraldsen Harkerud, eier av 1 lispd. i Hønsi og 12(?) merker smør i samme gard. Han arver også 10 lispd. i Stokker.

Legger en sammen partene i Hønsi og Stokker, blir det omtrent det samme som Gunder Lokshaug eide i 1615. I 1630-åra eier også Hans Hexeberg en smørpart i Hønsi før mesteparten av garden ble samlet under en eier.

I skattematrikkelen fra 1647 (Fladby/Try) står Gudmund Hønsi som eier av 2 skpd. og 3 bismerpund smør i sin gard, dvs. hele garden. Men det er ikke helt riktig. Han betaler nok skatt av odelsjorda i Hønsi, men det gjør han på vegne av sin hustru og sine svigerinner, Siri og Karen Olsdøtre. Gudmund eier også 11,5 lispd. i Stokker. Even Yssi eier ikke lenger noe i Hønsi, men har beholdt 11 lispd. i Stokker. Han har også mesteparten av Lier. Gudmund Vollaug og Hans Bjerkeik i Nannestad (?) eier henholdsvis 16 lispd. og 1,5 lispd. i Stokker.

II. Ingeborg Olsdatter

Ingeborg Olsdatter ble om lag 1610 gift med Gudmund og de flyttet straks til Hønsi. Ingeborg var eldste datter til Ole Eriksen. Hun hadde en bror, Erik, som siste gang er nevnt i 1625. Trolig var han da myndig. Det ser ikke ut som om det er noen tvil om at det var Ingeborg som skulle ha garden. Dette er en gammel tradisjon som Johan Garder påpeker, at den garden som gikk fra mor til datter, den hadde hennes datter igjen best arverett til. Denne tradisjonen fantes i

storbondeætter som eide flere gardar. Da arvet sønnen fars gard og datteren mors gard. I Hønsiætta hadde nok denne tradisjonen forekommet, men på 1500-tallet ble denne tradisjonen i ætta brutt, fordi ætta til slutt ikke eide mer enn denne ene garden, Hønsi.

Ingeborgs mann, Gudmund, var fra Nedre Vilberg. Denne garden var i kirkens eie. Den var nabogard til Hønsi, og en Ole var i 1618 bruker der. I 1625 hadde han fått en Halvor Rasmussen som medbruker. Det er fristende å tro at denne Halvor var sønn av Rasmus Hønsi. I så fall har Ingeborg inngått en byttehandel med Rasmus for å overta Hønsi mot at hun på mannens vegne kunne love Rasmus' sønn en fullgard. Vi har ingen skriftlige kilder om dette, men det nære slektskapet mellom Hønsi og Nedre Vilberg ble bekreftet så seint som i 1665, da Halvors sønn Engebret Vilberg ble satt som verge for Ingeborgs barnebarn.

Gudmund Hønsi døde omkring 1652. I 1653 overlot nemlig Ingeborg halve Hønsi til sin eldste sønn, Ole Gudmundsen. Ingeborg hadde to sønner til, Svein og Ole Gudmundssønner. Delingen i 1652 ble skjebnesvanger fordi den ble en av årsakene til den store odelssaken i 1696. Før vi går videre, vil jeg sette opp en oversikt over ætta omkring 1650:

Ole Eriksens barn:

Erik – død uten livsarving.

Ingeborg, gift med Gudmund Hønsi; barn: Ole, Svein født ca. 1630, Ole d.y. født ca. 1640.

Siri – før 1640 var hun gift med Hans Bæregg. I 1650-åra var hun gift med Truls Eisval. Vi kjenner ingen livsarvinger etter Siri, men både Siri og Karl blir brukt seinere på Bæregg og nabogarden Merli, så det er muligheter for en forbindelse til Hønsiætta. Karen – før 1649 var hun gift med Gunbjørn Melvold. En sønn, Anders, død ugift før 1696.

III. Ole og Svein Gudmundssønner

Ole var den eldste og brukte minst halvparten av Hønsi. Han døde alt i 1664.

Oles enke, Jøran, melder at hennes mann døde mens han oppholdt seg i Christiania. Jøran var datter til Guttorm Jakobsen Lystad og dermed av en mektig bondeslekt. Jøran måtte være en driftig kvinne. Hun står en tid som selvstendig bruker. Dessuten blander hun seg opp i en sak om å få bygselretten til Størsrud. Hun eide også garden Lier i Aurskog, en gard som Even Yssi hadde eid tidligere. Jøran drev også med tobakks-handel! Hun er den eneste i Sørum på 1800-tallet som handler med slikt.

Jøran stevnet i 1668 sin egen svigermor Ingeborg og hennes sønner Svein og Ole d.y. Jøran mente at de brukte noe av Hønsi, som var hennes rettmessige eiendom. Engebret Vilberg og Jakob Lystad førte saken for henne.

Mellom Jøran og Ingeborg så det ut til å være et dårlig forhold. Ingeborg nektet konsekvent å overlate Jøran "enkeparten" sin. Hun prøvde først å få sin yngste sønn Ole til å overta denne parten, men han trakk seg ut av denne striden. I 1675 bor Ole d.y. på Olsrud i Blaker. Den andre sønnen, Svein, var villig til å bruke Ingeborgs part. Svein Gudmundsen hadde først overtatt Yssi etter Even, men etter 1666 bor han på Hønsi. Svein døde i 1675 og hans enke var Kari Olsdatter fra Norum i Sørum. Da bor det hele tre enker på Hønsi i 1670-åra.

Den gamle enka Ingeborg var siste gang omtalt på tinget i 1877 da hun har solgt (eller pantsatt?) 17 lispd. i Hønsi til presten Colbjørn Torstensen.

Jøran prøvde i 1665 å bli gift med Eskild Eriksen fra Mellom-Berger i Aurskog. Han bodde også en stund på Hønsi, men det ble ikke noe ekteskap, og Eskild flyttet til Søndre Hauger i Lørenskog. Eskild ble seinere lensmann i Skedsmo.

Kari ble atgift med en Anders Hansen. De fikk ingen barn. Kari ble enke igjen i 1690.

Jørans eldste datter Anne var også blitt enke om lag 1690. Slik var altså situasjonen også da enka Kari Olsdatter prøvde å få arveretten til halve Hønsi for seg og sine sønner. En oversikt for slekta om lag i 1695 er på sin plass:

Ingeborg Olsdatters barn med Gudmund:

- Ole d.e., ca. 1620-1664, gift med Jøran, overtok halve Hønsi. Barn: Anne (se XI), Jakob, født 1659, død før 1692, ugift, og Ole 1664-1717, ugift.
- Svein, 1630-1675, gift med Kari Olsdatter, brukte "enkeparten". Barn: Gudmund, født ca. 1660, kom til Nitteberg i Blaker, Einer, født ca. 1662 og Ola, født 1672, overtok en 1/4 -part av Hønsi etter mor si.
- Ole d.y., født 1640, død etter 1675, til Olerud i Blaker.

IV. Anne Olsdatter

Jørans eldste datter Anne er første gang omtalt i 1686 (?) da hun får dattera Marte utenfor ekteskap med en "kapitalist" Stein Tønnessen. Han bor på Hønsi enda i 1692. I mellomtida var Anne gift med en Nils Andersen, og hadde fått tre sønner med ham: Mattias (se XII), Willem og Nils. Nils d.e. var død før 1692, og han ble ikke nevnt som bruker der. Det var fremdeles enkene Jøran og Kari som bestemte. Da Anne i 1692 ble gift med Reier Smedsen fra Langset i Trøgstad, ble det en forandring på dette. Reier prøvde å samle Hønsi til ett bruk. Han kom først og fremst i konflikt med den andre enka, Kari Olsdatter.

Spørsmålet om bruksretten ble avgjort i 1696, og Kari tapte det meste. Retten bestemte at "Karen Olsdatter alene nyde den avindsrett hennes 1. mand, Svein, der til hans broder for den 4de del i gardens bruk har givet."

Jøran Guttormsdatter og Reier Smedsen er blitt behandlet av Johan Garder (Romerike ættehistorielag). Reier drev $\frac{3}{4}$ av Hønsi til han druknet i Glomma 29. desember 1714. Enka Anne døde 1725, 70 år gammel. Reier og Anne hadde ingen barn sammen, men begge hadde barn fra tidligere ekteskap. I 1721 selger Anne til sin eldste sønn Mattias Nilsen. Han blir da bruker av det meste av Hønsi. Mattias eier heller ikke alt han bruker, for det blir opplyst at Tomas

Holt i Ullensaker eier 10 lispund og 10 bismarker i Hønsi.

V. Mattias Nilsen (1586-1747)

Mattias ble aldri bruker av mer enn de $\frac{3}{4}$ av Hønsi han fikk etter sin mor. Han kjøpte imidlertid bygselparten, slik at han eide alt det han brukte.

Fra midten av 1720-årene ble Mattias Nilsen lensmann i Sørum. Det vil si at han ble bygdas mest framstående bonde. Det ble siste gang bonden på Hønsi hadde en slik posisjon blant bygdefolket.

Mattias var gift to ganger. Første gang med Berte Hansdatter. Her nevnes tre døtre: Marie Margrete, født 1720, Anne Dorothea, født 1724 og Mette, født 1728. Alle ser ut til å ha forlatt bygda. Mattias ble attgift med Mari Kristoffersdatter fra Hauger i Ullensaker. Deres barn var: Nils, født 1733, som overtok en halvpart av Hønsi, Berte, født 1736, Andrea, født 1740 og Ingeborg, født 1744.

Mattias døde i 1747 og skiftet etter ham var stort. Av gjenstander var det likevel ikke stort mer enn i vanlige bondeskifter på denne tiden.

Enka Mari ser ut til å ha brukt garden aleine fram til 1757. Den siste $\frac{1}{4}$ -parten hadde heller ingen bruker på denne tida. Karis sønn Ola Sveinsen brukte denne parten til 1742, da han som enkemann holder skifte for sine barn. Ola Sveinsens sønn prøver for siste gang ved Hønsis deling i 1757 å få kjøpt en part av garden, men forsøket mislyktes.

Per Otto Asak

Forkortelser:

RHÅ = Romerike historielag årbok

RÆ = Romerike ættehistorielag

Gardshistoria for Hønsi fortsetter i neste nummer av SørumSpeilet med den avgjørende deling i 1757/58. Har du kommentarer til artikkelen, mottar vi dem med glede.

Red.

Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida

Del 61: Motorsykler

Kristian Liunghs artikler med minner fra sin oppvekst i mellomkrigstida på Frogner går inn i sin ellefte og etter alle solemerker nest siste årgang. Ikke rart en stakkars redaktør kan gå litt i surr, som jeg gjorde i forrige nummer av SørumSpeilet, der jeg mer enn antydte at artikkelen denne gang ville handle om ski. Som dere ser, skulle det stått motorsykler. Alle interesserte vil finne ski-artikkelen i SørumSpeilet nr. 1 2006.

Som jeg fortalte i forrige artikkel, var jeg svært tidlig interessert i biler, men også etter hvert i motorsykler. Da jeg var bortimot 20 år, må jeg tilstå at jeg var litt besatt av ”motorsykkeldilla”. Jeg syklet jo veldig mye, og når en eller annen lett og elegant kjørte forbi meg på motorsykkel i en motbakke, kriblet det litt i meg av misunnelse. Lysten til å kjøre like fint og lett ble stadig sterkere, og på etter-sommeren året etter at jeg fikk førerkort for bil, gikk drømmen i oppfyllelse.

En gutt som jeg kjente på Frogner hadde en Harley Davidson motorsykkel 1921-modell. Han ville selge den, og det ble til at jeg kjøpte den for 500 kroner. Sykkelen hadde store hjul og et stort, bredt styre og var ganske høy og kraftig. Den hadde en to-sylindret V-motor på 1.000 cm³, og den var veldig sterk. Sykkelen hadde ei stor girstang på høyre side, og den gikk i et sleidespor, og på hver side var det en stor fotplate til å holde bena på. På skruene som holdt bakhjulene på plass, var det på hver side festet en solid bøyle med et tverrjern nederst. Den bøylen var til å dra sykkelen opp på under parkering. Under kjøring ble denne bøylen slått opp og festet til ei fjær på bakskjermen. Sykkelen hadde fotbrems som virket på bakhjulet, men på forhjulet var det ikke brems. Lyset var ikke stabilt, for dynamoen ble trukket av en rund, tynn lærrem, og det hendte at remma sviktet.

Han som jeg kjøpte motorsykkelen av var med meg to kvelder for at jeg skulle lære å kjøre og behandle sykkelen. Vi kjørte noen kilometer hver kveld, og selv om sykkelen var både stor og tung, gikk det bra likevel, og jeg følte meg litt sikrere etter hvert.

Så kom den store dagen da vi skulle til Lillestrøm for at jeg skulle kjøre opp til førerkort for motorsykkel. Det måtte en ekstra prøve til for det, selv om jeg hadde førerkort for bil fra før. Med den forrige eieren bakpå kjørte vi ned til Lillestrøm og bort i Torggata der bilsakkyndige holdt til, akkurat som forrige sommer. Vi fikk kontakt med Ole Lunder, og han så litt på den gamle motorsykkelen, som faktisk var blitt 13 år. Vi hadde parkert utenfor huset hans i en liten tverrgate uten trafikk mellom Torggata og Voldgata. Så sa han ganske henslengt til meg: ”Du får kjøre bort i det gatekrysset og snu der så jeg kan få se om du kan henge på denne sykkelen.” Han ville ikke selv være med på turen. Jeg foretok derfor den befalte kjøringen, som var ca. 100 meter til sammen, alene. Kjøringen gikk bra den, men jeg hadde inntrykk at bilsakkyndige stod halvt med ryggen til meg og snakket med min ledsager.

Jeg stoppet så elegant jeg kunne rett foran dem, og ventet en eller annen kritisk bemerkning angående kjøringen. Den eneste kommentaren var imidlertid at jeg fikk beskjed om å bli med inn på kontoret. Der skrev han ut de nødvendige papirene for bestått førerprøve, og jeg kan ikke huske at han spurte meg om noen ting. Så var det bare å dra bort på politikammeret med papirene. Der skrev A. Fagereng på det førerkortet som jeg allerede hadde for bil, at det nå også gjaldt for motorsykkel. Med det var hele seremonien over, og vi kjørte glade og fornøyde tilbake til Frogner i det fine været.

Hvem av oss to som var mest fornøyd, han som hadde solgt motorsykkelen sin til meg, eller jeg som var ny eier, vet jeg ikke, men alt gikk bare bra. Det var jo litt spennende hver gang til å begynne med når jeg skulle ut og kjøre med ”Harleyen”, men etter hvert ble det en vane, og jeg syntes det var morsomt å kjøre. Da høsten kom, satte jeg den bort, for det var nesten ikke mulig å bruke den om vinteren på de veiene som var da, og det ville også ha vært for kaldt.

Da våren kom, ble jeg tilbudt en brukt motorsykkel av den verkstedeieren på Kløfta som hadde ”lært” meg å kjøre bil. Det var en tysk sykkel som het FN og var ganske lav og nett. Det var noe helt annet enn ”Harleyen”, som jo også var svært gammeldags. Jeg solgte

den for 475 kroner og kjøpte FN-sykkelen for litt mer.

Sykkelen var lett å kjøre og håndtere, og jeg likte den godt. Etter en tid viste det seg at det var noe galt med motoren, og selgeren tok den igjen. I stedet solgte han meg en større og tyngre motorsykkel, Reding Standard. Det navnet på en motor-sykkel har jeg aldri hørt verken før eller siden, men sykkelen var veldig bra, den. Den hadde en-sylindret motor på 500 cm³, og alt utstyret ellers var veldig bra. Sykkelen brukte jeg mye sommeren 1938, og hadde både glede og nytte av den. Da høsten kom, ble også den satt inn i skjulet for vinteren, og der stod den til om våren.

Jeg hadde hatt tre motorsykler på kort tid, og den verste ”dilla” var for lengst over. Jeg syntes jeg hadde fått kjøre så jeg var fornøyd.

Kristian Lieungh

Tid for årsmøte igjen

Onsdag 25. februar holder Blaker og Sørum historielag ordinært årsmøte klokka 19:00 i Kommandantboligen på Blaker Skanse. Sakspapirer følger denne utsendelsen av SørumSpeilet.

I forkant av de vanlige årsmøtesakene vil lederen i Blaker Utvikling, Steinar Gravås, innlede om ”Skansen i bygda”, hvor han både vil se på Skansens stolte historie og de utfordringer som ligger foran oss for å skape ny aktivitet på Blaker Skanse.

Årsmøtet er åpent for alle medlemmer av historielaget. Her kan du stille spørsmål til aktivitetene i året som gikk og foreslå nye tiltak knyttet til strategiplanen for det videre arbeidet framover. Kanskje er det noen av aktivitetene i strategiplanen du gjerne skulle være med på? Da er årsmøtet stedet hvor du kan melde din interesse.

Er du et av de få medlemmene av historielaget som aldri har satt dine bein på Blaker Skanse, er dette en flott anledning til å få et inntrykk av den historiske stemningen på stedet med sine fem bastioner. Det blir enkel servering.

Red.

Forprosjekt I Nordli barnehage

Sørum kommunestyre vedtok 28. november 2007 at den nye barnehagen i Lørenfallet skal ligge på Nordli og omfatte den gamle hovedbygningen, som også hadde vært benyttet til barnehage inntil nylig. I den anledning ble det gjort et grundig forprosjekt av Planforum Arkitekter AS, Stormorken & Hamre AS, Norconsult AS og Union Consult Melby & Haugerud AS. Som kjent var konklusjonen på forprosjektet at den gamle hovedbygningen ikke egnert seg for å huse barnehagen. Kommunestyret vedtok derfor 26. november 2008 å rive den gamle hovedbygningen og bygge opp en identisk replika. Fordi vi tror mange av historielagets medlemmer er interessert i det første forprosjektets konklusjoner, trykker vi noen av disse her i SørumSpeilet.

Hovedbygningen er fra 1790-tallet, og har tidligere fungert som herredshus i Sørum. De siste årene har den vært anvendt til barnehage. Det er i hovedsak første etasje som har vært benyttet til dette, blant annet på grunn av dårlig brannteknisk standard. Annen etasje har vært delvis benyttet til administrasjons- og personalareal. Kjeller og loft har ikke vært i bruk. Bygningen har vært fraflyttet i påvente av en totalrehabilitering og tilbygging. Sidebygningen er ikke en del av barnehageprosjektet, og vil kunne leies ut til foreninger eller lignende. Et mindre uthus og lavfløy på hovedhuset, som begge er i dårlig forfatning, vil bli revet.

Teknisk tilstandsrapport

Den tekniske tilstandsrapporten er utarbeidet av Stormorken og Hamre AS. Det er tidligere (2007) utført en grov tilstandsrapport av Lillestrøm Taksering AS.

Det oppgis at bygningen er oppført i treverk og tømmer rundt 1840. (Dette er 50 år seinere enn tidligere antydnet.)

Grunnmuren er bygget delvis av stablet grøpstein og delvis av muret tegl i varierende bredde. Det antas at grunnmurene står på en avrettet steinpute. Murene og hvelv i kjeller er påvirket av fukt fra grunnen, har setningsskader og er i svært dårlig

forfatning. De gamle kjellerlokalene med hvelv og tilknytning til grunnmurene står stedvis i fare for å bryte sammen.

Bygningen er oppført med bærende vegger av laftet tømmer med bæring både i ytterveggene, langveggen midt i huset samt i tverrveggene. Ytterveggene er åpnet på utvalgte punkter både ute og inne for kontroll av tilstand av tømmer. Tømmer synes i hovedsak å være i god stand, kun med mindre innslag av råte og skade fra innsekt. Det er påvist råte på bunnstokkene flere steder.

Gulvet i første etasje har trebjelkelag, delvis over et parti med ”kryperom”, delvis over kjeller. Ny kjeller med vegger av pusset Leca er etablert som et kjerneparti i bygningen. Her er det også nytt betonggulv på grunn. Bjelkelaget i gulvet er det originale, og har stubbloft fylt med leire. Råte i bjelkelag og bunnstokker er registrert. Deler av gulvet er skiftet ut ved en rehabilitering i 2002. Ingen skader er registrert her.

Etasjeskillene mellom første og andre etasje består av et trebjelkelag med opplegg på yttervegger og midtværevegg. Bjelkelaget er også her det originale med stubbloft og leire. Konstruksjonen har ingen synlige skader i de punkter hvor det er åpnet for kontroll.

Etasjeskillene mellom andre etasje og loft består av et trebjelkelag delvis med opplegg på underliggende bærevegger og delvis med opplegg i forbindelse med utvekslinger og spesielle opphengs-anordninger på loft. Utvekslinger og forsterkninger er foretatt etter behov opp gjennom årene, og bæresystemet framstår i dag som meget uoversiktlig. Konstruksjonen har ingen synlige skader i de punkter det er åpnet for kontroll. Det originale åsetaket av grovbarket tømmer er i det store og hele inntakt uten store skader. Noe råte og skade fra innsekt er påvist helt lokalt. Konstruksjonen er underdimensjonert i forhold til dagens forskrifter for snølast.

Takstein (farget betongtakstein?) ble skiftet i 1987. Piper over tak er i meget dårlig forfatning.

Grunnundersøkelser

Grunnundersøkelsene er utført av siv.ing. Per Øivind Fredheim. Det er utført fire dreie/trykk-sonderinger. Denne typen sonderinger utføres med standardisert rotasjons- og synkningshastighet, med kontinuerlig registrering av bormotstand. Bordiagrammene gir ikke informasjon som kan tallfeste grunnens geotekniske egenskaper, men gir grunnlag for en relativ vurdering av fastheten, samt informasjon om eventuelle variasjoner over området som helhet.

Undersøkelsen har også tatt sikte på å undersøke mulighetene for kvikkleire i kritiske nivåer. De tre sonderinger som er tatt ut mot skråningene er avsluttet i dybder mellom 17 og 27 meter. Bordiagrammene viser en jevn økning av bormotstand mot dybden, og viser ingen forekomster av sensitiv leire/kvikkleire. Skråningen ned mot riksvegen ligger på et fall imlag 1:4, og stabiliteten antas å være tilfredsstillende.

Diagrammene indikerer en lite utviklet tørrskorpese i størrelse 1-1½ meter, og dette bekrefte ved opptak av prøver. Nord for bygningen, der skråningen starter mot Rømua, viser prøvene sandlige og siltige masser ned til ca. 1,5 meter. Videre ned til 3 meter var det leirig silt, fulgt av siltig leire ned til avslutningen på 6 meters dyp. Skjærstyrken er målt ved enaksiale trykkforsøk og lab.vingebor, og i intervallet 3-6 meter viser målingene en uforstyrret fasthet på 40-46 kPa, med omrørt fasthet på 3-4 kPa. Vann-innholdet i massene er svært høyt, i intervallet 3-6 meter 43-49%, noe som normalt indikerer setningsfarlige masser.

Massenes setningsegenskaper uttrykkes normalt ved et modultal som definerer setningsmotstanden. I vanlige norske leirer er m-verdier i intervallet 13-17 de mest vanlige. Setningsforsøk er kjørt på prøver fra 3,6 og 4,5 meter, med tilnærmet identiske resultater: De målte m-verdiene var henholdsvis 11,2 og 11,3, og massene må karakteriseres som meget setningsfarlige.

Ulike fundamenteringsløsninger forutsettes vurdert når et konkret prosjekt foreligger, men liten tørrskorpese og svært setningsfarlig grunn tilsier imidlertid en tilnærmet kompensert fundamentering. For grunne løsninger kan konvensjonelle sælefundamenter dimensjonert for et forsiktig grunntrykk være aktuelt, alternativt fundamentering på hel, armert betongplate.

Forebyggende tiltak mot radon

Undersøkelsen av radonkonsentrasjonen i jordgassen og innemiljøet på utvalgte steder i kjeller ble utført av Radonlab Ltd. De utvendige målingene viste radonkonsentrasjoner på henholdsvis 22.500 og 13.300 Bq/m³ ute og 543 og 474 Bq/m³ inne i kjeller.

Statens strålevern har satt en grense på 200 Bq/m³ for inneluft. For radon i jordgassen er mengden klassifisert slik: lav risiko ved mindre enn 20.000 Bq/m³, middels risiko fra 20.000 til 100.000 Bq/m³. På denne bakgrunn vurderes inneluften å overstige tiltaksgrensen, mens jordgassen må karakteriseres som middels risiko.

Vedtak i kommunestyret 26.11.2008

På bakgrunn av denne rapporten vedtok kommunestyret med flertallspartiens stemmer følgende:

1. Hovedbygningen på Nordli rives for å bygge en ny barnehage med plass for inntil 120 barn.
2. Det bygges en ny bygning med utvendige fasade som er lik dagens hovedbygning.
3. Denne innredes slik at de to første etasjene inneholder barnehageareal, og loftsetasjen inneholder kontor, arbeidsplasser og møte-rom. Loftsetasjen kan utstyres med karnaper og takvinduer for at arbeidsplassene skal ha tilstrekkelig dagslys.
4. Det nye bygget skal oppvarmes med vannbåren varme og inneholde en sentral som også gir muligheter for alternative energikilder.
5. Dersom den nye bygningen ikke har tilstrekkelig areal for nye Nordli barnehage,

føres det opp et tilleggsbygg i direkte tilknytning til hovedbygget.

6. Det startes et nytt forprosjekt.

Finansiering av Nordli barnehage fremmes som egen sak når nytt forprosjekt foreligger.

Et forslag fra Fremskrittspartiet fikk bare FrP-representantenes stemmer og falt:

1. Eiendommen Nordli benyttes ikke til barnehage.
2. Ny barnehage i Lørenfallet etableres på Sørumsletta ved Sørum skole,
3. Finansiering av barnehagen fremmes som egen sak når forprosjektet er avsluttet.
4. Eiendommen Nordli selges til høystbydende.

Et forslag fra Høyre fikk også FrPs og Venstres stemmer, 15, mot flertallets 16:

1. Hovedbygningen på Nordli rives, og det bygges et nytt bygg for 120 barn.
2. Det startes et nytt forprosjekt.

Finansiering av Nordli barnehage fremmes som egen sak når nytt forprosjekt foreligger.

Mens FrP altså opprettholdt det opprinnelige forslaget fra flertallspartiene om en samlokalisering av barnehagen med Sørum skole, og forutsatte kommunens eiendom på Nordli solgt til private, ville Høyre med støtte av Venstre, og med sekundær støtte av FrP bygge en helt ny barnehage på Nordli uten forpliktelser til at utformingen ytre sett skulle være lik dagens hovedbygning på Nordli.

Sørum kommune har under arbeidet hatt tett kontakt med miljøvern avdelingen i fylkeskommunen, som har varslet innsigelser mot at den gamle hovedbygningen på Nordli blir revet for å bli erstattet av en replika.

Blaker og Sørum historielag finner etter gjennomgang av det første forprosjektet ingen grunn til å protestere mot kommunestyrets beslutning. Vi ser derimot positivt på at landemerket Nordli blir bevart gjennom en replika av hovedbygningen. Selv om situasjonen ikke er parallell, fordi Kommandantboligen på Blaker Skanse brant ned, har mange vist til denne replikaen av en historisk bygning for å forsvare riving av hovedbygningen på Nordli.

Svein Sandnes

Årringen - 10 år med spennende lokalhistorie

Vi kan gratulere Fetsund lenseminneforening med sitt tiende julehefte, i samme solide kvalitet som tidligere, og med 16 sider mer enn vanlig. Som tidligere er Fetsund Lenser medutgiver, og Fet kommune bidrar til det økonomiske grunnlaget ved å kjøpe heftet som julegave til alle sine ansatte.

Som vanlig utgjør lokalhistorisk materiale knyttet til fløtingas historie og lensene et hovedinnhold i heftet. Slepebåten MB Isnæs er 100 år, og preger forsida, men det er restaureringen av MB Mørkfos som blir mest omtalt, sammen med Thomas Støvind Bergs interessante artikkel om isskjæring ved Fetsund Lenser. Elin Mortensen presenterer historien til Fetsund lenser i korte trekk fra 1861 til 1985, og sammen gir de to oss en nyttig oversikt over hvor viktig lensene var som arbeidsplass i denne perioden. Harry Kvebæk, lensemuseets ”far”, får en sentral plass med både intervju og en reportasje til kunstneren Odin Øistads atelier i det han legger siste hånd på bysten av musikkprofessoren, som ble avduket 30. august 2008.

Ellers skriver Nils Steinar Våge om bygdeborgen på Rudskulen, og gir oss en spennende oversikt over frivillige organisasjoner i Fet fra 1835 til 1907. Åge Albertsen, som døde i 2007, har skrevet om de første forsøkene med radiomottakere i 1928 og om livet i Øgardsgrenda i Åkrene i mellomkrigstida og under okkupasjonen. Okkupasjonstida i Fet er også tema for ei bok av Vidar Amundsen, som presenteres i heftet.

Vi møter også ”postdama i Fet”, Gudrun Jahr, i et levende intervju. Alf Erik Jahr skriver om jordbruk på øyene nord i Øyeren i gamle dager – på dialekt! Det er positivt. Det er kanskje litt mindre naturstoff enn vanlig, men en kort artikkel om tårnfalken er med, sammen med en notis om at Naturinformasjonssenteret har fått en utstoppet kongeørn i samlingen, begge signert Trude Starholm. **Svein Sandnes**

